

a

1. p. Epiph. = 1:a söndagen efter >*Epiphania* trettondagen

7 frat. = *Septem fratres* sju bröder (10 juli)

8 = >*Octava*

a. = förk. av anno och ar

a.a., aa = *ad acta* = till handlingarna

A.C. = '*Anno Christi*' Kristi år

A.D. = *anno domini* = herrens år

a.i. = *ad interim* = tills vidare

A° = *anno* år

ab = från

abalienera = avlägsna, avyttra (om jord)

abb. = *abbatis*, abbot

ábbatis = abbot

abdomen = buk

abiit = utflyttade, avgick

abiturient = elev som ska genomgå avgångsexamen

abolition = avskaffande, benådning, straff-eftergift

abortivus = ofullgången

abs. = förkortning (>*absolution*, >*absens*)

absens (abs) = frånvarande

absolutio = syndaförlåtelse

absolution = syndaförlåtelse, avlösning, frikännande, "en ångerfull syndares åter-upptagande i kyrkogemenskapen.

absolvera (abs) = ge syndaförlåtelse

abstinera = avhålla sig

abusus = missbruk

accession = tillväxt, nyförvärv

accessit = inflyttade, kom

accidentier = tillfälliga löneförmåner

accis = skatt på tillverkning eller försälj-ning

acta visitationis = visitationsakter

actor = förvaltare, åklagare, kärke

actum = ägt rum, författad

ad acta = till handlingarna

ad interim = tills vidare

ad libitum = efter behag, frivilligt

ad mandatum = enl. uppdrag, på befallning

ad notam = till efterrättelse

ad pios usus = till fromma, välgörande ändamål

Ad vincula Petri = till Petri fängsel (1 aug.)

adept = lärjunge, elev, skyddsling

adjunctus sacri ministeri = pastorsadjunkt

administrera = när dop förrättas, nattvard utdelas, etc.

admitterad = tillåten att delta

admonition = förmaning, varning

admonitus (adm.) = konfirmerad

adolescens, adulescens = efterpubertet, yngling, tonårstid, etc.

adoratus = se >*dies adoratus* (långfredag)

adulterium = äktenskapsbrott

Adventus = advent (före jul)

aedificatio = uppbyggande, byggnad

aedituus (edituus) = klockare

Aegidii = >*Egidii* (1 sept.)

aestas = sommaren

aestima|bilis -tio = uppskattning, beräkning, värdering, omdöme (om någon), tillmäta någon/något ett värde

aetas = ålder

aetas suae = vid .... års ålder
affinis = svåger, måg, svärdotter
Agathe v.m. = 5 februari
agnatus = besläktad genom mansled
Agnētis (Agnes) v.m. = 21 januari
Agnētis secundo = 8 Agn. (28 jan)
Agnus Dei = parti i mässan, heraldisk bild: lamm med korsfana
agricola = jordbrukare
albis = >dom: *in albis* (1 s e påsk)
alias = även kallad
alienus = främmande
alludera = anspela, hänsyfta
alter ego = andra jag
altera die = dagen efter
alteration = sinnesrörelse, oro, förskräck-kelse
alumn = skolelev, skyddsling, fosterbarn
alumnus = elev, fosterbarn
amanuens = lägre tjänsteman vid vissa ämbetsverk och lärda inrättningar, yngre forskare (*a manu* = 'till hands')
amasie = käraste, älskarinna, älskare
Ambrosii ep. cf. = 4 april
amita = faster
anatema = förbannelse, bannlysning
anciennitet = tjänsteålder, befodringsrätt med hänsyn till antalet anställningsår
ancilla = tjänsteflicka, slavinna, piga
Andreas = andersmässan (30 november)
Andreae/Andrée ap. = 30 november
anemi = blodbrist, bleksot
Angelorum = (*festum ang.*) 29 sept. (Mikaeli)
angina = halssjukdom (a. pectoris = hjärtkramp)
Animarum = >*Commemoratio animarum* (2 nov)
Anne - matris beatæ Mariæ virginis = Anna - J. Marie moder (9 dec.)
annex = (1) kyrka eller församling som är ansluten till moderförsamling i pastorat, ridkyrka (2) sidobyggnad
anni = år (pluralis)
anniversarium = årsdag, födelsedag
anno (ao) = år (singularis)
anno (ao, anni) currenti = löpande år, innevarande år
anno domini (A.D.) = Herrens år
annuell = årlig, ettårig
annullera = upphäva, stryka, ogiltigför-klara
Annunciationis = >*annuntiatio Mariæ*, Marie bebådelse, Vårfrudagen (25 mars)
annuntiatio Mariæ = Marie bebådelse (se ovan)
annus = år
annus bissext = skottår
annus communis = vanligt år (ej skottår)
annus gratiæ = nådår, det år då en präst-änka eller oförsörjda prästbarn fick be-hålla inkomsterna från den avlidnes tjänst, efter tjänsteårets slut. *Nådårstiden* omfattade återstoden av tjänsteåret och ett år fr.o.m. 1 maj. Från 1740-talet beviljade Kungl.Maj:t i allt större omfattning *extra nådår*, s.k. dubbla nådår, och fr.o.m. 1820-talet i särskilt ömmande fall två extra nådår, s.k. tredubbelt nådår.
Annæ, Anne = (av Anna, J. Maria moder)
Ansgarii ep. cf. = 4 februari (i Lund 3 febr)
ante = före
ante meridiem (a.m.) = före middagen, förmiddag (f.m.)
antecedensia = tidigare vandel, föregående, historik
antecessor = företrädare
antecessor matrimonii = företrädare i äktenskapet
antenuptialis, ante nuptius (a.n.) = föräktenskaplig, före äkt. född

anti- = mot, motsats
Antonii abb. eremit. = 17 januari
Antonii de Padua cf. = 13 juni
ap. = >*apost/oli -olorum* apostel, apostlar
apati = håglöshet, likgiltighet, passivitet
Apolloniæ v. m. = 9 februari
apologi|a = försvarsskrift
apologist = lärare i trivialskola
apoplexi = slaganfall, plötslig medvetslös-het och/eller förlamning, orsakad av propp eller blödning i hjärnan, stroke
apoplexie sanguina = "blodslag", hjärn-blödning
apost|oli olorum = apostel, apostlar
apparition = yttre, utseende
appartinentier = tillhörigheter
approbera = godkänna, bifalla
area = tomt, gods, landinnehav
arkiater = kunglig livmedikus
arkiv, archivum = urkundssamling
articuli fidei = trons artiklar
ascendens = anor, uppstigande släktskap, förfäder
Ascensio Domini = 'Kristi uppstigande', Kristi himmelsfärds dag
ascensionis (>*dies ascensionis* >*Ascensio Domini*)
asocial = samhällsoduglig, samhällsfrån-vänd, samhällsfientlig
assessor = juridiskt bildad högre ämbetsman
Assumptio beate Mariæ = marie himmels-färd, 'morsmässa' (15 augusti)
assurans = försäkring
asteni = kraftlöshet
asyl = fristad, försörjningshem, barnhem, hem för mentalsjuka och för fattiga barnaföderskor
ateism = 'a Theos' - 'mot Gud', gudlöshet, gudsförnekelse
atrofi = avmagring, förtvining, tvinsot
attest = skriftligt intyg, bevis
attestatum = intyg
auctor = författare, upphovsman, sagesman
Augustini ep. cf. = 28 augusti
auskultant = åhörare, åhörande, tjänste-man i verk, lantmäteri-biträde
auspicier = förebud, tecken; skydd, hägn
autentisk = äkta, ursprunglig, tillförlitlig, verklig, verkligen härrörande från den person eller den tid som uppges
autodidakt = självlärd
autograf = egenhändig skrift, namnteck-ning, originalhandskrift
autumn|us -o = hösten
ava = farmor, mormor
avi = mor- eller farföräldrar, förfäder
avia = farmor, mormor
avunculus, avus = farfar, morfar, farbror, morbror, gammelmorbror/farbror
b
b. = förkortning av >*beatus*, >*beata*
B.M.V. = >*beate Mariæ virginis*
baptismus = dopet
baptiza|tus -ta -ti = döpt, döpta
Barbaræ/Barbare v.m. = 4 december
Barnabæ/Barnabe ap. = 11 juni
baro, baro liber = friherre
Bartholomei = bertilmässa (24 augusti)
bastard|us = oäkta barn, korsning
beat|us -a -i = salig, avliden
beatæ Mariæ virginis = saliga jungfru Marie...
beatæ memoriæ = i fromt minne

Benedicti abb. = Bengt (21 mars)
benedictio = välsignelse
beneficier = förmåner
beneficium = välgärning, gunst
benign = godartad
beretta = utdela nattvarden
Bernardi abb. (Clairvaux) = 20 aug
bibliografi = litteraturförteckning
biennium = en tid av två år
bimestris = två månader
Birgittæ vid. (Vadstena) = 7 oktober
bis = 2 gånger (t.ex. *bis nupt/a -is* = gift två gånger)
bis nupt|a -tis = gift två gånger
Blasi ep. m. = 3 februari
bona fide = på tro och heder, i god tro
Bonifa|cii -tii ep. m. = 5 juni
Bothulphi abb. (Botolf) = 17 juni
Botvidi m. (i Botkyrka) = 28 juli
Bricci/Briccii ep. cf. = 13 november
Brigide/Brigitte v. m. = 1 februari
Brigittæ/Brigitte vid. = 7 oktober
Brinolphi/Brynolphi ep. = Brynolf, biskop i Skara (utan ordet *translatio*:) 6 februari (med ordet *translatio*:) 16 augusti

c

C = (romersk siffra) 100 (ettundra)
C.A. = 'Civis Academicus' student
caball = ridhäst, klippare
calcant = orgeltrampare
calcator organum = orgeltrampare
calendarium = (kyrko-)kalender
Calixti pp. m. = 14 oktober
campanarius = klock(ring)are
cancionator anni gratiæ = nådårspredi-kant
cancionator domesticus = huspredikant
cancionator officinæ ferrei = järn-brukspredikant
candelarum, candelaria = kyndelmässa (2 februari)
canonicus = kanik (medlem av domkapitlet under medeltiden)
cantate = 4:e söndagen efter påsk
cantor = klockare
Canuti ducis m. = Knut Lavards d. (7 jan)
Canuti regis m. = Knut den heliges dag (10 juli)
capell = församling
capellanus = kaplan (präst i underordnad tjänst)
capitularis = ledamot av domkapitlet
capitulum = domkapitel
Cáput jejúnii = askondagen (onsdagen närmast efter Fastlagssöndagen)
Caput quadrages. = Askondagen
carcer = häkte, "bur"
castigera = aga, tukta, bestraffa
Catharine (i Alexandria) = 25 november
Catharine (i Vadstena) = 2 augusti
Cathedra S: Petri = 'Peter Katt' (22 febr)
cautio, caution = försäkran
cavera = urholka, undergräva
Ceciliæ/Cecilie v. m. = 22 november
cedera = lämna, avstå från, *cession* avlämnande. Jfr *session* sammanträde.

cena Domini = Herrens måltid, nattvard
census = skattskrivning, folkräkning, man-talslängd; inkomst eller förmögenhet som ger rösträtt
centésimo = 100 (i årtal)
centonal = hundradel, avgift om 1%
ceremoniallis = ordning efter vilken en ceremoni utförs, ritual
cession = avstående av all egendom till borgenärer, överlåtelse av fordran till annan person utan gäldenärens samtycke
cf. = >*confessoris* bekännare
ch. sig. = *charta sigillata* = stämpelpapper
charta sigillata (ch. sig.) = stämpelpapper
choralis = korpräst
chorea = danssjuka, hysteri
cimiterium = kyrkogård
Cineris, Cinerum = askondagen
cingarus = zigenare
Circumcisio domini = 'Jesu omskärelse' (1 januari)
circumdedeunt = 9:e söndagen före påsk, Septuagesima
cirkulär = (*circularis*) rundskrivelse, tryckt meddelande från myndighet som t.ex. domkapitel, landshövdingeämbete, Kungl. Maj:t.
cisiojanus = medeltida kalender skriven i versform
citation = stämning, inkallelse
citera = instämna till domstol, till DK
civis academicus = student, studiosus
Clementis pp. = 23 november
clericus = andlig, prästerlig
clerus = prästerskap, prästestånd
Clerus comitalis = riksdagens prästestånd
coadjutor pastoris = pastorsadjunkt, medhjälpare, hjälppräst
Coena Domini = skärtorsdag
cognatus = besläktad genom kvinnoled
collaboratus = adjunkt
Collegium medicum = ämbetsverk som från 1663 handhade medicinalväsendet i Sverige. Efterträddes 1813 av Sundhets-kollegium.
collegium sacrum = heligt gille / domkapitel (se >*capitulum*)
colliganter = insamlare av bidrag till de fattiga
colligera = samla (in)
comes = följeslagare, uppfostrare, lakej, hovfunktionär, (ibl) greve
comitalis = riksdags- (>*Clerus comitalis*)
comm. omnium sanctorum = >*omnium sanctorum*, allhelgondagen (1 nov)
comm. Pauli ap. = >*Pauli ap.* (30 juni)
commater = fadder (se >*comater*)
commemoratio animarum = alla trogna själars dag (2 november)
commemoratio fidelium defunctorum = >*com. animarum* (2 nov)
commemoratio|nis = åminnelse
commoditeter = bekvämligheter
communiant = nattvardsgäst
communicantes = nattvardsgäster
communio = nattvardsgång
communion|längd = längd över nattvards-gäster
communis = (1) gemensam, allmän, offentlig (2) anspråklös, tillgänglig
Compassio Mariæ = Marie smärtor (5 maj - före reformationen)
comater = fadder (se >*commater*)
Conceptio Domini = Herrens avlelse (=Vårfrudagen, Marie beb. 25 mars)
Conceptio immaculata b. Mariæ = 'Marie obefläckade avelses fest' (8 dec)
Conceptio Mariæ virg. = >*Conc. imma-culata b. Mariæ* (8 dec)
concilium = kyrkomöte

concio = predikan
concionator = predikant
condit|tus -ta -ti = ärbar(a)
conditio = syssla
conductor prædi = godsarrendator
conf. = >*confessoris* bekännare
confessio = bekännelse, skriftemål
confessoris = bekännare
confirmare = bekräfta, stadfästa
confirmatio = stadfästelse till (kyrkligt) ämbete, döpelseförbund
confusion = sammanblandning; röra, förfall
coniux, coniuc = >*conjux* maka
conju|nx, -x, -ges = make, maka, makar
conjugati = vigda
connubium = äktenskap
consanguineus = släkting
consentera = bevilja; sammansvärja sig
consessus sacer = domkapitel (se >*capitulum*, >*collegium sacrum*)
consideration = betänkande, beaktande
consistorii = högvördiga domkapitlet
consistorium ecclesiasticum = domkapitel
consobrinus = syskonbarn, kusin
constituera = förordna medelst fullmakt, utnämna
contra = mot
contract = sammandragen, lam
contrahera = dra samman
contramedera = återkalla
contrarium = motsats
contrefaiter = bild, minnestavla
contribution = bidrag, sammanskott
conversio = omvälvning, omkastning, förändring
Conversio Pauli = aposteln Paulus omvändelsedag (25 jan)
Conversionis = >*conversio*
cop. = (>*copulatus*) vigda
cop. vid. = (>*copia vidimata*) bevitnad avskrift
copia vidimata = bevitnad avskrift
copulati = vigda, gifta
copulatio = vigsel, giftermål, bröllop
copulatus = vigda (se >*copulati*, >*nuptiæ*)
copulerades = vigdes
Cordula = 23 oktober
Coróna Domini = Herrens (törne)krona eg. > *spinea corona domini* (4 maj - i Skara stift 2 sept)
Corporis = >*corpus*
corpus Christi = 2:a torsdagen efter pingst (eg. 'jesu lekamens dag')
corpus delicti = 'brottets kropp', de yttre spåren av en förbrytelse
correction = straff, tillrättavisning
Cosmæ et Damiani m. = 27 sept
costa = hustru, revben
crastino, cras = dagen efter
Crispini et Crsipiniani = 25 okt
crusis = >*crux* kors
crux = kors
cultor agri = jordbrukare, bonde
cum = med
cum testimonio = med betyg
cura ecclesiastica = pastoratvård, kyrko-herdes ämbetsåliggande

curator = förmyndare
curatus = kyrkopräst, kyrkoherde, kapellan
curia = prästgård
curriculum vitæ = levnadsbeskrivning
cursor = löpare, universitetsvaktmästare
cursus = lopp, väg
custos = vakt, ordningsman, uppsyningsm.
Cyriaci, Largi, Smaragdi = 8 aug
cæc|us -a -i = blind, blinda
cælebs = ogift
d
D = (romersk siffra) 500 (femhundra)
d. = >*dominica* söndag (åtföljs av namn, nummer eller ord - se detta)
D. = >*dominica* söndag (åtföljs av namn, nummer eller ord - se detta)
D. = 'Doctor'
D.V. = >'Deo Volente' "med Guds vilja"
datum = given, författad; förtröstan, hopp; gåva, offer, utgifter; bemödande, strävan
David(is) abb. = 25 juni
de facto = faktiskt, i själva verket
de jure = ur rättslig synpunkt
de tempore = enligt kyrkoårstiden
debacle = misslyckande, sammanbrott
debilis, debiles = svag, lam, sinnessvag
decalog = tio Guds bud
decanat = dekanens ämbetsstid (>*decanus*)
decanus = prelat i domkapitel; den av professorerna som för tillfället är ordförande för fakulteten
Decem milium militum = tiotusen legoknektar (22 juni)
decembris = 'den tionde månaden', i de tidigaste kalendrarna delades året in i tio månader. När man år 153 f. kr. började dela upp året i tolv månader, hamnade december på tolfte plats.
decennium = årtionde
decimo = tionde
decision = beslut
Decollatio Joh. Bapt. = Johannes döparens halshuggning (29 augusti)
decrepitus = utlevad, ålderdomssvag, orkeslös
decret, dekret = förordning, påbud
dedication = tillägnan
dedit = givit, gav
defect = felgjord, felaktig
deficit = brist, underskott
deflorata = ej längre oskuld, utan mödom, kränkt mö, icke jungfrulig
defunct|us -a -i = död, döda
Defunctorum fidelium = alla trogna avlidnas åminnelse (2 nov)
degenera|tus -ta -ti = degenererad(e)
degenerera = urarta, vansläktas
dehonorera = vanhedra
Dei gratia = 'med Guds nåd', titel för furs-tar och högt uppsatta kyrliga ämbetsmän
dekadans = förfall, nedgång
dekan, deken = se >*decanus*
dekokt = avkok
delatrix = angivare
delecta ingeniorum = framstående begåvning
delfin = tronföljare, kronprins
deliberera = befria
delictum = brott
delinquentus = brottsling, åtalad i rätte-gång, redan dömd, dödsfånge, etc.
demagogi = osaklig agitation

dementera = bestrida, vederlägga
demissionera = avgå från ett uppdrag
demografi = befolkningslära, studiet av en befolknings sammansättning och förändring
denatjus -a -i = död, döda
denuntiatio = kungörelse, lysning
Deo gratias = 'Gud vare tack!'
Deo volente = 'om Gud vill', med Guds hjälp, förkortas ofta D.V.
deposedera = avhända, ta ifrån
deprecation = avbön
desavouera = förneka, vägra att vidkännas
descentent = avkomling, ättling i rakt nedstigande led
desiderier = önskemål
designatus pastor = utnämnd kyrkoherde som ej installerats
determinera = fastslå, bestämma
detronisera = avsätta eller nedklassa makthavare
devot = underdånig, hängiven
dexteritet = färdighet, skicklighet, eg. för-måga att använda höger hand
diaconus = 'djäkne', elev vid katredalskola eller gymnasium
diarium = bl.a. bok över födda, vigda och döda, dagbok, kronologiskt tergister hos t.ex. myndighet, etc
didymi = tvillingar
dies = >dag (åtföljs av namn, nummer eller ord - se detta)
dies = dag; tidpunkt, termin
dies adoratus = långfredag
dies adventis = adventssöndagen
dies altera = följande dag
dies anniversarius = årsdag, årlig minnesdag, födelsedag
dies ascensionis = Kristi himmelfärds dag, Kristi uppstigandes dag
dies circumcisionis = >*circumcisionis* kristi omskärelse, nyårsdagen (1 jan)
dies crastin = följande dag
dies Dominica = söndag (Herrens dag)
dies Epiphaniæ = trettondagen (6 jan)
dies Hibernorum = "Första vinterdagen" (infaller alltid på Calixtusdagen 14 okt.)
dies II Nativitatis Dom. = annandag jul
dies Innocentium = menl. barns d. (28 dec)
dies intercataris = skottdagen
dies Joh. Bapt. = St. Hans dag (24 juni)
dies natalis = juldagen ('födelsedagen')
dies nativitalis = juldagen ('födelsedagen')
dies olivarum = palmsöndagen
dies omnium sanctorum = alla helgons dag, de dödas dag
dies palmarum = palmsöndagen
dies paschales = påskdagen
dies pentecostes = pingstdagen
dies ramorum = palmsöndagen
dies resurrectionis = 'återuppståndelse-dagen' (påskdagen)
dies sequens = följande dag
dies solis = söndag
dies spiritus sancti = 'den helige andens dag', pingstdagen
dies trinitatis = trefaldighetssöndagen (söndagen efter pingst)
dies Viridium = "Första sommardagen" (infaller alltid på Tiburtiusdagen 14 apr.)
dignitarius = innehavare av ett högt ämbete
dilation = anstånd, upphov
dimittera = godkänna, sända iväg, predikan i samband med prästexamen
dioces = stift, prästmöte
diploma = 'dubbelvikt', intyg, betyg, gammal urkund, t.ex. från medeltiden
diplomatarium = handskreven eller tryckt samling äldre handlingar, i synnerhet medeltidsdiplom eller urkunder

diplomantik = läran om urkunder, hjälpvetenskap åt historie- och släktforskningen. Undersöker dokumentets äkthet.

discretion = ersättning, "dricks"

disputera = försvara dissertation eller avhandling; diskutera, bråka

dissertation = avhandling

dito = 'lika som ovan'

Divisio apostolorum = apostlarnas delning (15 juli)

divortium = skilsmässa

divus = helig

diæsis = biskopsskrift

DJ = 'Deo Juvante' "med Guds hjälp"

Dn. = >dominus

Doctor = som akademisk titel före 1860-talet oftast *Doctor Theologiæ*. Teologiska doktorsgraden utdelades av Kungl. Maj:t efter förslag av domkapitlen till förtjänta biskopar och präster, fr.a. riks-dagspräster, vid speciella tillfällen. Fr.o.m. 1908 års stadga erhålls teologie doktorsgraden efter disputation eller kallelse av teologisk fakultet. Doktorsvärdigheten inom andra fakulteter förvärvades genom disputation.

Doica (oratio Dominica) = Herrens bön

dol, doll = förnekande, nekande

dom. eller **Dom.** = >dominica söndag (åtföljs av namn, nummer eller ord - se detta)

dom: = söndagen (se >dominica)

dom: 3 p Epiph = 3:e söndagen efter trettondagen

dom: 3. Adventus = 3 sönd i advent

dom: cantate = 4:e söndagen efter påsk

dom: epiphania = trettondagen (6 jan.)

dom: exaudi = 6:e söndagen efter påsk

dom: in albis = 1:a söndagen efter påsk

dom: invocavit = 1:a söndagen i fastan, fastlagssöndagen

dom: jubilate = 3:e söndagen efter påsk

dom: judica = 5:e söndagen i fastan

dom: lætare = 4:e söndagen i fastan, mid-fastosöndagen

dom: misericordia = 2:a söndagen efter påsk

dom: oculi = 3:e söndagen i fastan

dom: passio = långfredagen

dom: post Trinitatis = söndagen efter trefaldighet

dom: quasimodo = 1:a söndagen efter påsk

dom: reminiscere = 2:a söndagen i fastan

dom: rogatio/rogationum = 5:e söndagen efter påsk

dom: Sancta = påskdagen

dom: XII p: Trin = 12:e söndagen efter trefaldighet

domesticus = tjänare, en som hör till huset

dominica (dom) = söndag ('Herrens dag')

Dominici cf. = 5 aug (Dominikus)

dominus = husbonde, herre, präst, riddare

domus = hus|håll, hem, gård

Donati ep. m. = 7 aug

donatio = gåva, föräring

Dormientium, Septem = sjuovardagen (27 juli)

Dorothea v. m. = 6 febr

dos = brudgåva, morgongåva, hemgift

dr = förkortning av >doctor

ducat = guldmynt präglat i Sverige 1654-1868, guldvikt ca 3,5 g, finheten 23,3 karat; viktmått för guld = 1 kvintin.

ducaton, decaton = silvermynt präglat i Sverige 1664-1702, finvikt 28,9 g. Det hade värdet 4 caroliner eller 1 dubbel daler carolin.

ducentesimo = 200 (i årtal)

ducis = (genitiv av dux) hertig

duenna = bevakande sällskapsdam, "förkläde"

dulcinea = älskarinna, den tillbedda

Duodecim apostolorum = tolv apostlar (15 juli)

duodecimo = 12:e, 12 (i årtal)

duplex = dubbel (i kyrkl. sammanhang ofta större helgdag; *>totum duplex*)

Dyonisii m. = 9 oktober

e

e.o. = förkortning av *>ex officio* och *extra ordinarie*

e.p. = förkortning av *>extractum protocol-lum* eller *ex protocollum*

ecclesia (eccl.) = kyrka, församling

edera = utge (böcker)

edition = utgåva, tryckning

edituus (aedituus) = klockare

eforus = titel på biskp som inspektor för gymnasium eller läroverk

Egidii abb. cf. = 1 september

eho = vem än

eiusdem = *>ejusdem*

ejus loco = i hans ställe

ejusdem = samma (dag, månad, etc.)

ejusdem die = samma dag

elector, elektor = väljare, ombud för en grupp väljare vid indirekta val

Elisabeth vid. = 19 nov

em = förkortning av *>ejusdem*

Emerentianæ v. m. = 23 jan

emeritus = präst eller lärare som har emeritilön (pension), pensionerad

emigration = utvandring

employera = använda, bruka, ta i sin tjänst

emotion = stark känsla, sinnesrörelse

eo ipso = just i och med

eodem = på / till samma plats

ep. = *>episcopus* biskop

Epiph. = förkortning av *>Epiphania*

Epimachi et Gordiani m. = 10 maj

Epiphania = trettondagen 6 jan

episcopus = biskop

epistel = brev i NT, skrivelse i allmänhet

epitafium = minnestavla över avliden, på gravvården anbringad inskrift

eques = riddare, ryttare

Erasmi ep. m. = 3 juni

erbarebok = jordebok

eremite = eremit

ergo = alltså, följaktligen

Erici (regis) m. = 18 maj

Erici, translatio = S:t Eriks skrinl. (24 jan)

Ericus rex = "ersmässa" 18/5

erudition = bildning, eg. 'befrielse från råhet', undervisning

escadron = skvadron

Escilli/Eschilli = *>Eskilli* (12 juni)

esculap, eskulap = läkare

Eskilli ep. m. = Eskil, Södermanlands apostel - firas 12 juni (i Strängnäs stift dock den 11 juni)

Eskilli, translatio = Eskils skrinl. (6 okt)

estas, æstas, estate = sommaren

Esto mihi = 7:e sönd f påsk (quingagesima)

et consortes = 'och kumpaner', och meningsfränder

etnografi = kulturbeskrivning

etnologi = folklivsforskning

Euphemiae v. m. = 16 sept

ev. = evangelieförfattare

evaluation = värdering, uppskattning
evang. = evangelieförfattare
ex illegitimo t|h|oro = av oäkta säng
ex officio = på ämbetets vägnar
ex professo = på yrkets vägnar
Exaltatio Santæ Crucis = 'det heliga korsets upphöjelse', "korsmässa" (14/9)
exalterad = hänförd, upphetsad, överspänd
examen anniversarium = årsexamen
examen theologicum = prästexamen
Exaudi = 6:e söndagen efter påsk
exception = undantag
excerpt, excerptera = skriftligt utdrag ur handling, göra d:o
exhibeo = den som bär fram (t.ex. vid dop)
exorcism = djävulsutdrivning, besvärjelse av onda andar
expectant, expectant = person som fått fullmakt på en befattning som väntas bli ledig inom en snar framtid
expencer = utgifter
explicatio = förklaring, tolkning
Exsurge = 8:e söndagen före påsk (>*Sexagesima*)
extemporera = tala 'efter stundens behov', tala fritt eller oförberett
extinctus = förintad, utslocknad, mördad, avliden
extractum protocolli = utdrag ur protokollet, avskrift av d:o
Exurge =>*Exsurge* (8 s e påsk)

f
f = (>*filius*, >*filia*) son, dotter
faber = tillverkare
Fabiani et Sebastiani m. = 20 jan
facies = skepnad, ansikte
facil = enkel, lätt; lättsint, öppenhärtlig
facsimil = noggran avbildning i tryck av handskrift, teckning
factori, faktori = vapenfabrik, utlandsfilial till större svenskt handelshus
factus = gjord, uträttad, färdig; skapad; nybildad, bearbetad, etc.
fama = rykte
familiaris = hörande till familjen, tjänare
famula = piga, tjänarinna
famuli = tjänstefolk, tjänare (pluralis)
famulus = tjänare, dräng
fatalier = förfallodag
Felicis (in pincis) cf. = Felix (14 jan)
Felicis et Adacti m. = Felix & Adactus martyrdöd (30 augusti)
Felicitatis et Perpetuæ = 7 mars
feria = vardag, veckodag, marknadsdag; [i betydelse Juldagar:] *feria II Nativitatis* (ann.dag jul) *feria III Nativitatis* (3:e dag jul) *feria IV Nativitatis* (4:e dag jul), [i betydelse Apostladagar] *feria (följt av namn)* se namnet!
feria paschales = påskveckan
feria quarta = fjärde dagen (onsdag)
feria quinta = femte dagen (torsdag)
feria sabbathi = sjunde dagen (lördag)
feria secunda = andra dagen (måndag)
feria sexta = sjätte dagen (fredag)
feria tertia = tredje dagen (tisdag)
feriæ = festdagar, högtidsdagar
fertil = fruktsam, fruktbar, bördig
festo = (kyrklig) helgdag, festdag (allmän regel: se ordet efter festo!)
festum = (kyrklig) helgdag, festdag (allmän regel: se ordet efter festum!)
Festum ascensionis = Kristi himmelfärds dag, Kristi uppstigande
Festum candelarium = kyndelsmässa-dagen (2 febr)
Festum circumcisionis = nyårsdagen

Festum incarnationis Christi = Marie bebådelsedag, vårfrudagen (25 mars)

Festum natalicum = juldagen

Festum nativitatis = juldagen

Festum olivarum = palmsöndagen

Festum omnium sanctorum = allhelgonadagen

Festum palmarum = palmsöndagen

Festum paschale = påsken

Festum purificationis Mariæ = Marie bebådelsedag (25 mars)

Festum Reliquiarum = i Uppsala: sö. 21-27 september

Festum spiritus sancti = pingsten

Festum stelle = trettondagen

Festum visitationis Mariæ = Marie bebådelsedag (25 mars)

fetalier = livsmedel, proviant

fetus = foster

fidejussor = fadder

Fidelium defunctorum = alla trogna avlidnas åminnelse (2 nov)

filius -a unic|us -a = ende son / dotter

filia = dotter

filia relicta = efterlevande dotter

filiast|er -ra = styvson / -dotter

filius = son

filius relictus = efterlevande son

finants, finantsik = list, knep

firma = underskrift, konfirmera

fiscal = person som bevakar kronans rätt, åklagare, föredragande i besvärsmål

fiscus = kassa

fleperi = sladder, löst prat

fluidum = vätska

flux, fluxt = mycket, i hög grad

fol. = (>*folium*) blad

folium = blad (bokblad, men även växtblad)

fons, font = (1) källa (2) dopfont

formido = fasa, hemskhet

fr. = förkortning av >*frater* broder

fractur, fraktur = (1) benbrott (2) gotisk eller tysk stil frakturstil

Francisci cf. = Franciscus (4 okt)

frater = broder, ordensbroder (i kloster)

frater germanus = tvillingbror

frequentis, frekvens = ofta förekommande; vanlig, tät

fresma = svulst eller böld

fundation = grundläggning

furage = (fr) militär term för hästfoder; *furagera* utfodra eller anskaffa foder

furera = inkvartera

furia = raseri, argsint kärring, satkärring

furnera = anskaffa, förse med

futilitet = bagatell, struntsak

g

g = förkortning av *gram*

Galli abb. cf. = Gallus (16 oktober)

gangrena = kallbrand

Gaudete = tredje söndagen i advent

gemelli -llæ = tvillingar av samma kön

gemen = vanlig, folklig; elak; menig; liten bokstav

gemini (gem.) = tvillingar

genealog = släktforskare

gener = svärson, svåger, sondotters man, etc.

genes = uppkomst, tillblivelse
genetrix = moder
genitores = föräldrar
genus = släkte, kön, rangklass, etc
Georgii m. = S:t Göran (23 april)
germanus -a = bror, syster
Gertrudis v. = 17 mars
Gervasii et Prothasii m. = 19 juni
Gordani et Epimachi m. = 10 maj
Gorgonii m. = 9 sept
graduad = innehavare av magister- eller doktorsgrad
gradus = steg, nivå
gratialis = nådegåva, penningunderstöd; pension från Vadstena krigsmanshuskassa och från flottans pensionskassa, änkehjälp från domkapitlets kassor, m.m.
gratiale = understöd
gratialis = person som erhållit gratialis, pensionär
gravamina = tyngande anmärkningar
gravera = betunga, tynga
gregarius = soldat
Gregorii pp. cf. = 12 mars
gymnasium = (av grek. *gymnasion* av *gymnos* naken och *gymnazo* träna) i början träningsanläggning för kroppsövningar, senare skola med uppgift att förbereda för högre studier vid universitet, högskola och akademi. Gymnasier upprättades i Sverige på 1620-talet, då i ett antal stiftstäder, det första i Västerås 1726. År 1649 uppdelades undervisnings-väsendet i tre stadier, *trivialskola*, *gym-nasium* och *universitet*.

h
h. = (>*hora*) timme
habil = skicklig, smidig
habit = dräkt, klädsel, utseende
habitus = utseende, hållning, skick, helhetsutseende (även om t.ex. växter)
hebdomada = >*septimana* vecka
Hebdomada major = veckan före påsk
Hebdomada Paschæ = veckan efter påsk
Hebdomada sancta = veckan före påsk
Helena vidua de Vesgocia = 'Elinsmässan' S:ta Elin av Skövdes (i Västergötland) dödsdag (31 juli)
Hemmingi ep. = 22 maj
Henrici ep. m. = 19 jan
Henrici tranlatio = 18 juni
hereditas = arv
heremite = eremit
heres, heredes = arvinge, arvingar
heresi = falsk / felaktig lärouppfattning
hermaphroditis = hermafrodit, 'tvåkönad', individ med en skada på Y-kromosomen som ger honom en kvinnolik gestalt, ofta skägglös med utvecklade bröst och ljus röst. Man skiljer mellan äkta hermafroditer, som har både testiklar och äggstockar, och 'falska' dito, vars manliga genitalier är utvecklade och svåra att utskilja.
hesitera = tveka
hic = här
hiemale/hiemalis = om vintern
hieme, hiems = vintern
hierarki = heligt styre, prästerskap, prästvælde
Hieronimi cf. = 30 sept
Hilarii et Remigii ep. = 13 jan
hoc anno = under detta år
homicidium = mord, mandrån
homilia = predikan
honestus (honestus, honesti) = ärlig, ärbär, kysk
hora (h.) = timme

hora matutina = tidig morgontimme
hora mortis = dödstimma, dödsstund
hospes / hospita / hospitus = (1) gästvän, värd, värdinna, (2) främmande gäst, utlänning, etc.
hospital = ursprungligen inrättningar för vård av vägfarande, gamla och sjuka, *helgeandshus*, från mitten av 1700-talet psykiatriska sjukhus.
hospitalitas = gästfrihet
hospitium = gästvänskap; härbärke, gäst-rum
hujus, huius = dennes, i denna månad
humatus (humata, humati) = begravnen, begravna
hæres = arvinge
i
I = (romersk siffra) 1 (ett)
i.e. = (>*id est*) dvs, det vill säga
ibid. = (>*ibidem*) på samma ställe / ort
ibidem = på samma ställe / ort
ibm. = (>*ibidem*) på samma ställe / ort
id est (i.e.) = det är, det vill säga, dvs
idem (id) = densamme, detsamma
Idus = (i romersk datering) den 15:e (ibl. den 13:e)
ignotus -a -i = okänd, okända
illegitimus -ma -mi = oäkta, olaglig(a)
illis quorum meruere labores = 'åt dem vilkas gärningar förtjänat det' statlig belöningsmedalj instiftad 1785.
illitteratus -ta -ti = icke läskunnig, analfabet, obildad
immaculata = oblemad (se >*Conceptio*)
Immanuel = 'Gud med oss', stundom brukat som hälsning i brev
immediate = omedelbart
immigration = invandring
immitera = äv. insätta sina rättigheter, t.ex. i lön eller i besittning av boställe
impediment = mark som inte kan utnyttjas ekonomiskt, oduglig värdelös mark
importun = oläglig, hinderlig, besvärlig
improbatur = underbetyg
imprægnata = havande (vanl. före vigseln)
imputera = påbörda, tillskriva
in = i
in absentia = i frånvaro
in abstracto = i allmänhet
in autumnno = på hösten
in blanco = utfylld, att fylla i efter behag
in casu = i särskilt fall
in concreto = i verkligheten, i föreliggande fall
in contumaciam = ohörd
in corpore = tillsammans, allihop
in debito = anteckningar på debetsidan
in dorso = på baksidan
in duplo = två likadana
in extenso = i sin helhet
in fidem = bestyrkes, intygas
in flagranti = på bar gärning
in loco = på platsen
in manibus = "i händerna", till handa
in manu = till hands, i handen
in media res = till saken!
in memoriam = till minnet
in nec. bapt. = nöddöpt
in necessitate baptizatus = nöddöpt
in nomine (Jesu) = i (Jesu) namn

in palmis = *dominica in palmis* Palmsönd.
in persona = i egen person, personligt
in pleno = fulltalig
in situ = på samma ställe
in spe = ...som hoppas bli...
in specie = särskilt
in suspenso = oavgjort, oviss
inaguration = invigning
incaminerat = om någon fråga rörande - tagits upp vid - och avgjorts
Incarnatio Domini = Herrens tillblivelse (25 mars - eller ibl. 25 dec)
incert|us -a -i = osäker, osäkra
incest = blodskam, sexuellt umgänge med egna barn, föräldrar och syskon
inclinera = påvisa
IND = *'In Nomine Domine'* "i Herrens namn"
indefinit = obestämd
indicium = tecken på
indidem = från samma ställe
indigenus = infödd, inföding
Individuus = odelbar, oupplöslig; oskiljaktlig (från någon)
indotatus = utan hemgift, utan utstyrsel, fattig, torftigt utstyrd, (*funera i.* = utan gravgåvor)
Infant. = se >*innocentium* (28 dec)
infantil = barnslig
infidelis = otrogen, av främmande tro
infra = nedan
infra octavam = inom 7 dagar efter (t.ex. *Dom: infra octavam Ascentio Domini* = Sönd. efter Kristi himmelfärdsdag; eller *Feria secunda infra 8 S. Martini* = mån-dagen närmastefter den 11 nov.)
inhibition = inställande av
injurie = förolämpning, ärekränkning
Innocentium (dies) = menlösa barns dag (28 dec)
insinuera = äv. inlämna skrivelse till myndighet
insolens = fräckhet
insolent = fräck
insolvens = oförmåga att återbetala skulder
installation = inställande i tjänst
insubordination = ovilja att underordna sig en överordnad, uppstudsighet
insufficiens = otillräcklighet, oduglighet
insult = grov förolämpning
insurgent = upprorsman
inter = mellan
intercedera = träda emellan, medla
interim = tillvidare, under tiden
intimation = kungörelse, pålysning
intimera = vädja om
intoxikation = förgiftning
intra- = innanför, inom
introductio = kyrktagning av hustru
introitus = 'ingång', inledning till hög-mässa, inledningsord till...
invalid = tjänsteoduglig, icke arbetsför
Inventio S. Stephani = ärkemartyrens Stefans återfinnande (3 aug)
Inventio sanctæ crucis = det heliga korssets återfinnande, 'Korsmässa' (3 maj)
Inventio Stephani protomartiris = ärke-martyrens Stefans återfinnande (3 aug)
Invocabit = >*invocavit* (se nedan)
Invocavit = första söndagen i fastan
iovis dies = torsdag
ipso die = på dagen
ita = så

item = likaledes, också, vidare
iteratum = upprepande, påstötning, av *iter* åter, på nytt
iterera = förnya
itinerarium = resebeskrivning, reseskild-ring, färdplan
IX-bris = 'novembris', november

j

Jacobi diem = Jacobi dag (25 juli)
Jacobi minor = 1 maj
Jejunium (longum) = (lång)fastan (om våren)
Jocunditatis = >*Rogate* 5:e s. e. påsk
Johannes a(nte) p(ortam) l(atinam) = Johannes framför latinska porten (6 maj)
Johannis et Pauli m. = 26 juni
Johannis Evang. = 27 dec
jovis = *dies jovis* torsdag
jovis, dies = torsdag
jubilate = 3:e söndagen efter påsk
Jucunditatis = >*Jocunditatis*
judica = 5:e söndagen i fastan, 2:a söndagen före påsk
Julianæ v. m. = 16 februari
junior = den yngre, sonen
jura stolæ = avgift till prästen som denne hade rätt till när han bar stola (det band han har om nacken), dvs vid förrättningar
jus indigenatus = hemortsrätt, infödingsrätt med vilken prästen hävdades vara bunden till det stift han vunnit inträde i
jus patronatus = enskild persons (adlig) tillkommande rätt att utse och kalla präst, patronsrätt, skyddsherreskap
juvenil = ung, omogen
juvenis = junior, yngling
juvensis = yngling
juventus = ungdom

k

K som i äldre tid var allmänt i bruk i latinet, undanträngdes av C som kom att ta över helt.

kaléndas = (i romersk datering) den 1:a i varje månad
kamera = skattkammare, kammare
kameral = statsekonomisk
Kanuti = se >*Canuti*, Knut
Kiliani = 8 juli
kongenial = själsbesläktad, i harmoni med
kongenital = medfödd
konkubin = älskarinna, frilla, bisoverska
konsip/i/era = befruktas, bli havande, framalstra, författa, få idé ('kläcka'), göra utkast till
konsistorium = församling
kontribution = bidrag, skatt, gård, krigsskatt
konvultion = kramp
kopulera = befrukta
kordial = hjärtlig
kornuta = älskarinna, käresta
kreatur = (äv) skapelse, skapad varelse, skapat ting

l

L = (romersk siffra) 50 (femtio)
l. = förkortning av *liter*, *lejd*, *lägrad*
l.c. = (>*loco citato*) på anført ställe
l.s. = >*locus sigilli*
labores = arbete, gärning
laicus = lekman, i motsats till *clerus*, präst
Lamberti = Lamberts-mässa (17 sept)
Latare = se >*Lætare*

latinam = se >*Johannis a. p. l.* (6 maj)
laudatur = betyget "berömligt", A
Laurentii m. = 'Larsmässan' (10 aug)
lb(s) = >*libra* skålpund (ca 0,454 kg) eller pund (£)
lectura = läsning
legal = laglig
legiti|ma -mus = äkta, laglig, inom äktenskapet
Leo|nis pp. cf. = 28 juni
Leodegarii ep. m. = 2 okt
Leonardii abb. cf. = 6 nov
lepra = spetälska, kronisk infektionssjukdom med lång inkubationstid.
letanía = >*litanía*
letare = (>*lætare*) 4:e söndagen i fastan, 3:e söndagen före påsk
levans = famnfadder, den som bär barnet till dopet
liber ecclesiæ = kyrkobok, kommunionbok
ligatus = äkta man
lítania = allmän kyrkobön under fastan
Litanía major = Marcus (25 april)
Litaníæ minores = gångdagarna
litation = åtal
littera = bokstav
littera|tus -ta -ti = bokligt bildad, läs- och skrivkunnig
Litteris et artibus = 'för vetenskap och konst', belöningsmedalj instiftad av kronprins Karl 1853.
loco citato (l.c.) = på anført ställe
loco, in loco = på denna plats, på platsen
locus = plats, ställe
locus sigilli = sigilletts plats
longævus = åldrig
LS = *Locus sigilli* "sigilletts plats"
Luciæ/Lucie v. m. = Lucia (13 dec)
Lucaë/Luce evang. = 18 okt
luminaria = ljus
lunæ dies = måndag
lupus = (varg) hudsjukdom med frätande sår (vanl. i ansiktet)
lustrum = en tid av fem år
lycéum = högre (enskild) läroanstalt
Lætare = midfastosöndagen
m
m (mater) = moder
M = (romersk siffra) 1000
m. = (efter helgonnamn) *martiris* martyr
m.p./m.pria. (manu propia) = egenhändigt
mag. = (>*magister*) mästare
Magdalenæ = Maria Magdalena (22 juli)
majordomus = förvaltare, inspektör, hovmästare
mala fide = i ond tro, mot bättre vetande
mala metallorum = en form av lungcancer främst orsakad av visst gruvdamm
malaria = i Sverige kallad *frossa*. Infektionssjukdom som ger hög feber, intensiva frosskakningar och kraftig svettning. Den överförs av malariamyggan (som finns i ett flertal arter i Sverige). I mitten av 1800-talet dog årligen mer än 3000 av malaria i vårt land.
maleficium = illdåd, brott, förbrytelse
malus = illa, dåligt, elakt, ondskefullt
manceps = arrendator
mancus = lemlästad, lytt, ofärdig, krympling,
mansus = bol, bostad, boställe, ett stycke jord, gård, mindre hemman, etc.
manu propia = egenhändigt (underskrivet)

manuale (ecclesiae) = kyrklig handbok, bok över födda, vigda, döda
mappa = karta
Marcelli ep. m. = 4 sept
Marcelli pp. m. = 16 jan
Marcellini et Petri m. = 2 juni
Marci (et Marcelli) pp. = 7 okt (Upps. 8)
Marci et Marcelliani m. = 18 juni
Marci evang. / Marcj ev. = 25 april
Marcii/Marcij = mars månad
Marcus = mars månad
Marcus/Markus evang. = 25 april
Margarethæ v. m. = 20 juli (ej i Finl.)
mari|tus -ta -ti = äkta make, maka, makar
Mariæ Magdalenæ = 22 juli
martialisk = krigisk, manhaftig
Martii / Martij = mars månad
Martini ep. cf. = 'mårtensmässa' (11 nov)
Martinus = 'mårtensmässa' (11 nov)
martiris/mart. = martyr
martis dies = tisdag
Matei/Matej, Matha í, Mathæi, Mathei, Mathej, Matheus, Mattheus, Mattei, Mattej, Matteus, Matthæi, Mattæus, Matthei, Mattheus (följt av) **apost.** eller **ap.** eller **apostoli** = 'matt(e)smässa' (21 sept)
mater = moder
mater meretrix = oäkta moder
materna = kvinnlig fadder, gudmor
matertera = moster
Mathia, Matthia, Mathiæ, Mathias, Mathie, Matia, Matie, Matias, Matthiæ, Matthia, Matthe, Matthias, Mattias (följt av) **apost.** eller **ap.** eller **apostoli** = 'mattsmäss' (24 febr - utom vid skottår då den infaller 25 febr)
matricula = bl.a. historiebok, bok över födda, döda, vigda, etc.
matrimonium = gifte, äktenskap
matrina = kvinnlig fadder, gudmor
matrona = gift kvinna, änka
matronymicon = modersnamn, t.ex. Folke Ingridsson, Olof Gertrudsson, etc
matruelis = mosters son (kusin)
Matthias = 'mattsmässa' (24 febr)
matutin|a -us = morgon, morgontidig
Mauri abb. = 15 jan
Mauritii / Mauricii = 22 sept
mausoleum = monumental gravbyggnad
maxim = etisk regel, grundsats
mecenat = frikostig gynnare av vetenskap och konst
Medardi ep. = 8 juni
membrum = medlem, *membrum ecclesiae*, församlingsmedlem
memento = påminnelse, varning
memória = åminnelse(dag), minne
memorial = skrivelse i ett visst ärende, pm
mendic|it|as armod, fattigdom
mendicus = utfattig, utarmad
mensa presbyteri = prästbord, bondgård avsedd för innehavaren av tjänst som kyrkoherde eller (senare) kaplan
mensis = månad
Mercurii dies = onsdag
meridies = middag, mitt på dagen
Michaelis = 'mickelsmäss' (29 sept)
migration = folkvandring
miles = knekt, soldat
milium = (av *mille*) 1000, tusen

mille = 1000, tusen
millésimo = 1000 (i årtal)
minister = tjänare, "verbi divini minister" = Guds ords tjänare (V.D.M.)
ministerialbok = förteckning förd av församlingens *Verbi Divini Minister*, Guds Ords tjänare, prästvigd person
miserere = 'förbarma dig', - tarmvred
Misericordia Domini = 2:a söndagen efter påsk ('Herrens nåd')
missa = mässa
missa candelarum = kyndelsmässa (2 febr)
missale = mässbok
mitigantier = förmildrande omständigheter
modus vivendi = 'sätt att leva', provisorisk reglering, tillfällig överenskommelse, utväg tills vidare
monachi = munk
morbus = sjukdom
morganatica = morgongåva, brudgummen gåva till bruden morgonen efter bröllops-natten, vanligen bestämd redan vid trolov-ningen, då löftesmän gick i borgen för gåvan.
Mortes Domini = långfredagen ('Herrens dödsdag')
mortuus -a -i = död, döda
munire = (med sitt sigill) bekräfta
mutuus -a -i = stum, stumma

n
N (>*nomen*) = namn
nasci = födas
Natale Christi = Kristi födelsedag, juldagen
Natale el Nativitas Domini = juldagen
Natalis = (se >*natalis*) juldagen
nati = födda
nati et renati = födda och döpta
nativitas = födelse
Nativitas b. Mariæ = Jungfru Marie födelse, 'Mormässa' (8 sept)
Nativitas Johannes Baptistæ = Johannes Döparens dag, S:t Hans dag, midsommar-dagen (24 juni)
natus, nata = född
NB (>*nota bene*) = observera, märk väl
neca- = döda
necessitate baptizatus = nöddöpt
nekro- = lik-
nenije -a = sorgesång
neophytus = ånyå döpt
nepos = sonson, bror- o systerson, kusin
neptis = sondotter, bror- o systerd, kusin
Nicolai ep. cf. = 'nilsmässa' (6 dec)
Nicomedis m. = 1 juni (15 sept)
nihil = ingenting
NN (>*nomen nescio*) = namnet obekant
nobilis = frejdad, namnkunnig, adlig
nobis = krog
nocte = om natten
nomen = namn
nomen nescio = (NN) namnet obekant
Nomina liberus = 'den befriades namn', den nyföddes namn
Nomina pagorum = bynamn, byns namn
Nomina parentum = föräldrarnas namn
nonagesimo = 90 (i årtal)
nongentesimo = 900 (i årtal)
nono = 9:e, 9 (i årtal)
not(h)uus -a -i = oäkta
nota bene = (NB) observera, märk väl

novembris = 'den nionde månaden', i de tidigaste kalendrarna delades året in i tio månader. När man år 153 f. kr. började dela upp året i tolv månader, hamnade november på elfte plats.

novercus, noverca = styvfader, styvmoder

novis = nykomling, prövling

novo = ånyå

nullus = ingen

nuptiæ = bröllop

nurus = svärdotter

o

O. = dog, död

ob. = förkortning av *>obiit* död

obcen = oanständig, anstötlig

obiit = dog, död

obitus = nedgång, förintelse, hädanfärd, död

oblation = naturagåva till de fattiga

obligation = förbindelse, förpliktelse, förskrivning

obstetrix, obstetric = 'hon som står intill' barnmorska

obstruktion albi = förstoppning

Octava = 'på 7:e dagen efter' (ett helgonnamn) t.ex. Octava Agnetis (= 21 januari + 7 dagar) = 28 januari

octavo = 8:e, 8 (i årtal)

octavo = halvt kvartoförmått

octavæ = alla 7 dagar efter

octingentesimo = 800 (i årtal)

octobris = 'den åttonde månaden', i de tidigaste kalendrarna delades året in i tio månader. När man år 153 f. kr. började dela upp året i tolv månader, hamnade oktober på tionde plats.

octogesimo = 80 (i årtal)

Oculi = 3:e söndagen i fastan 'Mina ögon (*oculi*) ser alltid åt Herren'

oeconomus = syssloman

oeconomus templi = domkyrkosyssloman

oedema = vätskefylld vävnad

officium = tjänst

Olavi regis = 'olsmäsas' (29 juli)

Olavus rex = 'olsmäsas' (29 juli)

olim = tidigare, fordom

omnes animæ = 2 november

omnes sancti = allhelgonadagen (1 nov)

omnibus = alla

omnipotens = allsmäktighet

Omnium animarum = alla själars dag (2 nov)

Omnium apostolorum = alla apostlar (15 juli)

Omnium fidelium defunct. = alla (trogna) själars dag (2 nov)

omnium sanctorum = allhelgonadagen (1 nov)

onera = skatter, utlagor

onus, (pl) onera = börda, pålaga

optimum = det bästa möjliga

option = val, valfrihet

ora et labora = 'bed och arbeta'

oratio = bön

oratio Dominica = Herrens bön

orator = talare, präst som håller tal

orb|us -a -i = föräldralös

orbis pictus = skolböcker som innehöll bilder

orbis terrarum = hela världen

ordination = vigning, prästvigning

orgor = orgel

origo = härkomst, ursprung

orpha|nus -na -ni = föräldralös
ortum ducere ab = härstamma från
ortum trahens = hemma från, härstammande från
Oswaldi reg. m. = 5 aug
otium = ledighet, fritid, lugnt privatliv
otium cum dignitate = vila med värdighet, omskrivning för att vara pensionerad

p

p = (>*parentes*) föräldrar, (>*pater*) fader
p. = (>*pagina*) sida (i bok)
p. = >*post* efter
P. Chr. N. = '*post Christi natale*' "efter Kristi födelse"
p.e. = >*primi eremiti (Pauli)*
p.h.l. = >*pastor hujus loci* kyrkoherde i denna församling
p.l. (>*pastor loci*) = kyrkoherde på platsen
p.m. (>*post meridiem*) = efter middagen
p.p. = >*per procura*
p.t. = (>*pro tempore*) för närvarande, då, för tillfället
pactum antenuptiale = avtal före äktenskapet
pagina = sida (i bok)
pagina præcedere = föregående sida
pagus = by, byalag, landskommuner, distrikt, bybor, lantbefolkning
paktum = avtal, äktenskapsförord
paleografi = (grek) vetenskapen om äldre tiders skrift
Palmarum = (dom: p.) påsksöndagen
panaritium = 'det onda bittet', ondmoder, ondvela, en smärtsam inflammation i benhinnan eller kring naglarna, samman-dragning av blodkärnen till perifera organ, som kan orsaka kallbrand.
Pancrati m. = heliga bönders dag (12 maj)
panegyrik = högtidstal, lovtal, äreminne
pape, papæ = påve
parascevejs -n = långfredag
paratyfus = salmonella, tarminfektion
parentation = minnestal över nyss avliden
parentes (par.) = föräldrar
pario = (a) framföda, frambringa, förlösa, alstra (b) framkalla (c) förvärva, erhålla, vinna, etc.
parochia = socken, församling
partum = förvärvat egendom
paræcia = socken, församling
pascha = påsk
pascha rosarum = pingst
passim = vitt och brett, här och där
passio dominica = långfredag
Passione = (dom: pass.) passionssöndagen 5:e söndagen i fastan
pastio = bete, betesmark, betesplats
pastor = (1) herde, t.ex. fåraherde, vallpojke (2) kyrkoherde
pastor aulæ l. regiminis = kyrkoherde i kungligt pastorat
pastor et præpositus = kyrkoherde och prost, kontraktsprost
pastor hujus loci = kyrkoherde i denna församling
pastor loci = kyrkoherde på platsen
pastor primarius = 'den främste herden', kh och domprost i Storkyrkoförsamlingen i Stockholm
paten = oblattallrik
pater = fader
pater|nus -na -ni = fadder, faddrar, gudfar, gudmor, gudfäder
patre ignoto = (född av) okänd fader
patri|nus -na -ni = fadder, faddrar, gudfar, gudmor, gudfäder
patria = fosterland, moderland
patrimonium = fädernearv, arvegods

patruelis = fars brorson
patruus = farbror
Pauli apost. = 'Pålsmäsas' (5 jan)
Pauli p.e. = >*Pauli primi eremiti* cf.
Pauli primi eremite cf. = 10 jan
paulun, pavelun = tält
pedis|s|equus = tjänare
penitens = botgöring, straff
pentecoste = pingst
per procura = genom ombud, i kraft av fullmakt
peregrinus = pilgrim, främling, kommen utifrån annan ort
perfid = falsk, gemen
peritus = kunnig
permutation = ändring av villkor i t.ex. gåvobrev eller testamente
pernio = kylknöl
Perpetuæ et Felicitatis = 7 mars
persona grata = välsedd person
persona non grata = illa sedd person, oönskad person, oomtyckt dito
personalia = personalier, personuppgifter som lästes upp från predikstolen vid kungörande av dödsfall och som finns införda i församlingens död- och begravningsbok, ibland också i särskilda personalieböcker.
persuadere = övertala, övertyga
pertussis = kikhosta
pest, pestis, pestilentia = kallades förr varje farsot eller epidemi med stor dödlighet. Numera avser man främst *böldpest*. Dödlighet 50-80%, vid lungpest 100%. Spreds vanligen med råttor (svartråttor, *Rattus rattus*) som tog sig iland från fartyg som varit i Asien. Digerdöden skördade 25 miljoner offer i Europa. I Sverige förekom senare större epidemier 1548-49, 1565-66, 1572, 1576, 1580, 1603, 1623, 1629-30, 1638, 1653, 1657 och 1710-13. De döda fördes i allmänhet till särskilda pestkyrkogårdar.
petition = ansökan, framställning, böneskrift
Petr. cathedrat. = 'Peter katt' (22 febr)
Petri apost. = 'persmäsas' (29 juni)
Petronellæ v. = 31 maj
Petrus & Paulus = 'persmäsas' (29 juni)
Philippi-Jacobi, diem = 1 maj, då *ecklesiastikåret* tog sin början. Var fram till 1927 alltid rätt tillträdesdag vid präst-tjänst. *Tjänståret* löpte fr.o.m. 1 maj lik-som *nådåret*.
pius usus = fromma, välgörande ändamål
pius = from, gudfruktig, samvetsgrann, trofast, rättskaffens, redlig, nådig, mild eller plikttrogen.
pleuseri / pleurit = lunginflammation
podager, podagel = gikt i fötterna, särskilt i tårna
poly- = mång-, mycken-, etc.
polygam = flergifte
polyglott = (1) mångspråkig, flerspråkig, mångtungad, (2) mångspråksman
polyhistor = månglärd
polymorf = mångformig, månggestaltad
polyteism = månggudadyrkande
pompa = glans, högtidlighet, prakt
populus = folk
possessor = ägare
possidera = inneha, besitta
possidium = innehav
post = efter
post festum = efteråt, för sent
post meridiem = efter middagen, eftermiddag (pm), efter kl.12.00
post octavan = efter 7:e dagen efter (t.ex. *Dom: post octavam Ascensio Domini* = 2:a sönd. efter Kristi himmelsf. d.)
post(h)umus = (person) som är född efter sin faders död
posteri, posteritas = efterkommande, ättlingar
postilla = predikosamling

postridie = dagen efter
postscriptum (PS) = efterskrift, tillägg, PS
postulant = sökande till tjänst
postulatum = fordran, begäran, yrkande
potens = inneboende kraft, förmåga
pp. = *pape, papæ* påve
prabendatus = innehavare av prebende
praecum = anhållan, förbön, helig religiös bön, förkunnelse, lovprisan
Praxedis v. = 21 juli
prebende = (1) fastighet anslagen som löneförmån åt prästvigd man, (2) präst-ämbete (kyrkoherdetjänst) vid sidan av annan tjänst
preclor -es = bön, bedja, åkallelse, anrop; önska; förbanna
preceptor = lärare, handledare
preces = (1) böner, anhållan, (2) orförande för disputation, författare till prästmötes-avhandling, ordförande i domkapitlet, dvs biskopen i stiftet, talman
preciosa = dyrbarheter, smycken
precum = bön, förbön, anhållan, önskan
premium = belöning, hederspris
prerogativ = företräde, förmånsrätt
presbiter = präst
Presentatio Domini = 'Herrens fram-bärande', alternativt namn på kyndels-mässodagen >*Candelaria* (2 febr)
Presentatio Mariæ = 21 nov
preses = ordförande
preskriberad = ogiltigförklarad, förfallen
presumtiv = förmodad, blivande, närmast i tur
pretendera = göra anspråk på, fordra
pretiosa = dyrbarheter, smycken
pridie = dagen före
primi eremjiti = *Pauli primi eremiti*, Paulus - den första eremiten (10 jan.)
Primi et Feliciani m. = 9 juni
primo = först
primogenitur = förstfödsrätt
primus = 'den förste'. I en magisterpromotion är den mest meriterade primus och promoveras först, den näst bäste promo-veras sist och kallas >*ultimus*.
primus inter pares = 'den förste bland sina jämlikar'
principal = husbonde, förman, huvudman, uppdragsgivare
prior = (1) andreföreståndare (i kloster), underabbot, (2) föreståndare (i under-kloster), (3) dominicansk abbot eller föreståndare
priorinna = priors motsvarighet i nunnekloster
Prisca v.m. = 18 januari
privera = avstånga präst från utövning av ämbetet tills vidare (*suspension*). Att *privera in perpetuum* är att avsätta en präst från ämbete och tjänst definitivt.
privigna = styvdotter
privigni = styvbarn
privignus = styvson
pro domo = tala i egen sak
pro et contra = för och emot
pro forma = för formens skull, skenbart
pro primo, 1:o, 1° = för det första
pro rata parte = andelsvis
pro secundo, 2:o, 2° = för det andra
pro tempore = för närvarande, dåvarande
pro tertio, 3:o, 3° = för det tredje
proav|us -ia -i = stamfar, stammor, förfäder, anor
procedera = gå framåt, driva på
procura = omsorg, vård, förvaltning, uppsikt

procurator = förvaltare, föreståndare, styresman
procuratrix = vårdarinna
profanum vulgus = 'den oinvigda hopen'
profesto = dagen före
proffessionis suæ = till yrket
progenies = anor, börd, härkomst
progenitores = förfäder, anfäder
projectera = föreslå
proklamation = kungörelse
prokreation = avlande
prokura = affärsfullmakt, fullmakt att teckna en firmas namn
proles = efterkommande, ättlingar
proles spuria = oäkta barn
prolongation = förlängande
promemoria, PM = minnesanteckningar, förslag och synpunkter inför ett ärendes behandling
promiscue = om vartannat
promotion = akademisk högtidlighet vid vilken *promotor* utdelar *magister-* eller *doktorsgraden* åt dem som skall promoveras.
promotorial = förordnande, rekommenderande skrivelse
promulgatio = kungörelse, lysning
pronepos, pronepus = barnbarns son, barnbarns barn
proneptis = barnbarns dotter
propiis verbis = med egna ord
propinquus -a -i = släkting, släktingar
proponera = föreslå
proposition = framställning, förslag
proskribera = landsförvisa, förklara fred-lös, bannlysa
prost = svensk kortversion av *>præpositus*
protector = beskyddare
Prothasii et Gervasii m. = 19 juni
Prothi et Hyacinthi m. = 11 sept
protocollum casuum = anteckningar över märkliga händelser
protocollum ecclesiæ = 'kyrkliga anteckningar', historiebok, ministerialbok, bok över födda, vigda och döda
protomartiris = Stefanus ärkemartyren 'staffansmäss' (26 dec)
proveniens = härkomst, ursprung
provincia = ståthållarskap, län
proxima ante = närmast före
proxima post = närmast efter, näst efter
proxime præcedens = närmast föregående
prudentia = klok, insiktsfull, förständig
præbendatus = innehavare av *>præbende*
præcedens = föregående
præconis = härold, utropare, förkunnare
prædecessor = tidigare befattningshavare
prædiator = fastighetsmäklare, uppköpare av till staten förpantade fastigheter
prædii inspector = godsinspektör
prædium = gods
prædium equestre = rusthåll
prædium immune = frälsegods
præpositus = prost, kontraktsprost
præsens = personligen närvarande
præsentibus = i närvaro av (vittnen)
pubertas = könsmognad
pudendus = skamlig, motbjudande, neslig
pudentis = blyg, skamsen, finkänslig
puella = flicka

puella pudica = kysk flicka
puer = gosse
pueril = barnslig, naiv, enfaldig
puerpera = barnaföderska
puerperium = barnsäng
pullus = ungdjur, unge, fågelunge
pulsator campanæ = klockringare
pulsator organi = orgeltrampare
pupa = liten flicka, docka
pupill|us -a = (1) moderlös, föräldralös, myndling, (2) ögats pupill
purgatorium = skärseld
Purificatio|nis Mariæ = Marie kyrko-gångsdag (2 febr) 'kyndelsmäss'

q

Qp = kvinnoperson (nedsättande benämning på t.ex. lösaktig kvinna)
Quadragesima = 'fyrtionde dagen' (före påsk), 1:a söndagen i fastan
quantum satis = tillräckligt, lagom
Quasimodogeniti = 'då ni nu är nyfödda barn', 1:a söndagen efter påsk (>dom: *in albis*).
Quatember = kvatemberdagar (av lat. *quattuor tempora* eg. 'fyra tider'), fastedagar - onsdag, fredag och lördag - under fyra av årets veckor, fördelade på var sin årstid. Dagarna är kända i Rom sedan 200-talet men iakttas numera sällan.
questio facti = de faktiska omständighet-heterna i ett mål
qui pro quo = förväxling
Quinquagesima = 'femtionde dagen' (före påsk) fastlags söndagen
quinta, quinto = 5:e, 5 (i årtal)
quondam = tidigare
quotidie = dagligen, varje dag, vardagligen
quotidieum = vardag, varje dag
quæstio = fråga
quæstiones = frågor i förhörsprotokoll
quæstor = rättnästare

r

ramis, ramorum = se >*palmarum*
raquitis, rakitis = engelska sjukan
realia = sakkunskaper, sannrön
realisation = avyttring, förverkligande
recentior = nyinskriven student vid univer-sitet, förstaårsstudent
recepisse = mottagningsbevis, kvitto
reception = mottagning, sällskaplig sam-mankomst, medlemsintagning
rector = den som är ledare för ett gymna-sium, *rector gymnasii*, för en trivialskola, *rector scholæ*, eller för universitet, *rector magnificus*.
rectum = ändtarm, skithål
rectus = höger
redemptor = befriare, räddare, frälsare
reduction, reduktion = minskning, avkortning, indragning
referendum = folkomröstning
reformator = omdanare, förnyare
refugium = tillflyktsort
refusion = ersättning
regale = rättighet som tillkommer kungen eller kronan
regis = konung, kung (av *rex*)
register = kronologiskt ordnad förteckning över och sammandrag av dokument
registratur = förteckning över in- och utgående skrivelser
regum: Trium regum = tre kungar (6 jan)
rekapitulation = förlängd anställning vid krigsmakten
relictus -ta -ti = änking, änka, efterle-vande
Remigii ep. = 1 okt

reminiscens = dunkelt minne
Reminscere = 2:a söndagen i fastan, 5:e söndagen före påsk
remonstratio = invändning
removera = avsätta (från ämbetet)
renatus -ta -ti = (´återfödd´) döpt, döpta
renegatus = avfalling, trosförnekare
renovatio = avskrift av underrättshand-lingar (t.ex. domböcker) som insänds till överrätt för granskning och förvaring
repartition = fördelning, utdelning
repertorium = förteckning, lista, liten anteckningsbok
reputatio = rykte, (gott) namn
requiem = dödsmässa
requiescat in pace (r.i.p.) = vila i frid
res = sak
residuum = bottenrest, återstod
resolutio = beslut
resolvera = besluta, antaga en resolution
responsum = svar
restituera = återställa, återbetala
Resurrectio = påsk (uppståndelsen)
Resurrectio Domini = Herrens uppståndelse, påskdagen
reverendus dominus = ärevördig herre, präst
revocera = återkalla
rex = kung
RIP = *Requiescat in Pace*´ vila i frid
rite vocatus = om präst att han är rätt kallad till ämbetet
ritual = t.ex. gudstjänstordning
Rogate = ´bedjen´ bönsöndagen
romerska siffror = IVXLCDM, I=1, V=5, X=10, L=50, C=100, D=500, M=1000 (MCMXCVI=1996).
rusticus = bonde

s

s. = förkortning av sankt, sankta, m.m.
s.a. = *>sine anno*
s.d. = förkortning av *>sine dato* och *>salu-tem dicit*
S.D.G. = *>Soli Deo Gloria* ´åt Gud allena äran´
S:ta Ursula et soc. = 11 000 jungfrur (21 okt)
sabbati = *dies sabbati* lördag
sabbato = lördag
sabbatum = lördag
sacellan = biträdande präst, kapellan, komminister
sacer , sacra, sacri = helig, heliga
sacerdos = präst
sacramentum altaris = nattvarden
sacramentus, sakrament = helig handling, t.ex. dop och nattvard
Sacri Ministerii Candidat = prästkandidat
sacros ordines = prästämbetet
Sacrosancto = okränkbart, helig, oantastligt
sakral = helig
salutem dicit = ´hälsa och välgång!´
salve = ´var hälsad!´
salvo honoris titulo = med utlämnande av titeln
sanc|tus -ta -ti = helig, heliga
Sanctissimæ = heliga (åtföljt av namn eller ord: se detta!)
Sanctorum in Selia = 8 juli
sanktionera = godkänna, stadfästa
saturni dies = lördag

scabies = löss
Scholastice = 10 februari
scientia = vetenskap, vetande
scolaris, scholaris = skolelev
Scolasti = 10 februari
scorta = oäkta moder
scortator = oäkta fader
scrutinium = studentbetygssammanträde i det gamla gymnasiet
SDG = 'Soli Deo Gloria' åt Gud allena
Sebastiani et Fabiani m. = 20 jan
secret, sekret = sigill
secretess = hemlighållande, tystnadsplikt
secundo = se >pro secundo
seductor = förförare, oäkta fader
Selia, Selio, Seljuman. = 8 juli
senatus sacer = domkapitel
senescens = åldrande
senil demens = avtrubning av de psykiska funktionerna i högre ålder
sententia = beslut, slutsats (?)
sepsis = blodförgiftning
Septem dormient|es -tium = sju sovare, sjuovardagen (27 juli)
Septem fratrum = sju bröder (10 juli)
septembris = 'den sjunde månaden', i de tidigaste kalendrarna delades året in i tio månader. När man år 153 f. kr. började dela upp året i tolv månader, hamnade september på nionde plats.
septimana = vecka
Septuagesima = sjuttionde dagen före påsk, 9:e söndagen före påsk
septuagesimo = 70 (i årtal)
sepul|tus -ta -ti = begraven, begravna
sepulcral = begravnings-
sequens = följande
series comministrum = d:o för kommi-nistrar
series pastorum = kronologisk förteckning över vilka präster som varit kyrkoherdar i ett pastorat
seroventiens = sent ankommande
servitut = inskränkning av en fastighetsägares rätt att disponera del av fastigheten till förmån för annan intressent. Rätt att anlägga väg, vatten-, avlopps- eller elledningar är servitut.
servus = tjänare
sescentesimo = 600 (i årtal)
session = sammanträde, överläggning
sexagesima = 60 (i årtal)
Sexagesima = sextionde dagen före påsk, 8:e söndagen före påsk
sexta, sexto = 6:e, 6 (i årtal)
sexus = kön
SHT = (>salvo honoris titulo)
sic = sålunda, på följande sätt, så utan vidare, i följd härav, under rådande omständigheter, alltså, etc.
Sigfridi ep. cf. = 15 febr
signifer = fanbärare, fänrik
signifikativ = kännetecknande, typiskt
signum = kännetecken
Silvestri pp. cf. = 31 dec, nyårsafton
Simon et Judæ diem = 28 okt
Simonis et Judæ ap. = 28 okt
simpel = enfaldig, oerfaren
simpliciter = helt enkelt, utan vidare
sine anno = utan årtal
sine cura = 'utan arbete', utan ämbets-åliggande, "sinnekur"
sine dato = utan datering

Sixti pp. = 6 aug
sobrinus = kusinbarn, syssling
sobrius = nykter
soc. = (*et soc.*) följeslagare
socer, socrus = svärfar, svärmor
socerinus = svåger, systems man
socri = svärföräldrar
sodoku = råttbetsfeber
sol. præc. = (>*solemnium precum*) högtidlig förbön, festlig anhållan
solemnificatio = vigsel
solemnium præcum = högtidlig förbön, festförkunnelse, festpredikan, festutrop, etc.
solemn = högtidlig, festlig
Soli Deo Gloria = 'åt Gud allena äran'
solis dies = söndag
sollem|ne = fest, stor kyrkl. högtid
sollem|nis -niter = (1) högtidlig, festlig, helig (2) hävdvunnen, vanlig
solvens = betalningsförmåga
soror = syster
sororius = svåger, systerson
specie(s) = art(er)
spect|abilis = synlig, sevärd **-aculum** = skådespel, anblick **-ator** = åskådare
spes = hopp; *spes successionis* (erhållen) förhoppning om att få efterträda någon
Spinea (Corona Domini) = törnekronans fest (4 maj)
spiritus = ande
Spiritus domini = trefaldighetssöndagen, 1:a söndagen efter pingst
Spiritus sancti = pingstdagen ('Helige andens dag')
sponsa = brud
sponsalia = trolovning
sponsalis = hemgift
sponsor = borgensman, finansiär, löftesman; fadder, dopvittne
sponsus = brudgum
spurius = född utom äktenskapet, oäkta
sr, s:r = >*soror* syster
status quo = nuvarande tillstånd
Stephani pp. m. = Stefanus I (en påve) 2 aug (*ej att förväxlas med 'staffansmäss' 26 dec.!*)
Stephani protomartiris = ärkemartyren Stefan 'staffansmäss' (26 dec)
stirpes, stirps = barn, avkomma, arvingar
stola = tygband som präst lägger i kors över bröstet
stupid = dum, enfaldig
stuprata = havande före vigseln
sub = under
sub pastores titulo = vice pastor
sub sigillo pastoris = under kyrkoherdens sigill el. signet, giltig som bevisning
sub tutela = under förmyndare
subaltern = underordnad tjänsteman eller officer
subcidier = understöd, subventioner
subscripsit = han har skrivit under
substitut = ersättare, ersättning
subtil = utstuderad, spetsfundig, fin
succession = efterföljd, generation
successor = efterträdare
successor matrimonii = (präst) gift med företrädares änka
suffragan = underordnad biskop
suhcep (suscipio) = hålla upprätt, stötta, hålla fram ett barn vid dopet
suicidium = självmord
sulagera = trösta, lätta någons börda

Sunnivæ v. = 8 juli

superintendent = biskopsersättare

supplik = böneskrift, respektfull anhållan

supponera = anta, gissa, förmoda

supra: ut supra = som ovan

supremus collega = den näst rektorn främste av lärarna i trivialskola

sur|dus -da -di = döv, döva

surdomu|tus -ta -ti = dövstum, dövstumma

surpris = överraskning

suscep (suscipio) = hålla upprätt, stötta, hålla fram ett barn vid dopet

suscepta, susceptrix = fadder, gudmor

suscepti = faddrar, dopvittnen

susceptor, susceptus = fadder, gudfader

suscipio (suscepi) = hålla upprätt, hålla fram ett barn vid dopet

suspendera = skilja från tjänst, avstänga tillfälligt t.ex. för begånget brott

suspension = avstängning

Symonis = >*Simonis* (28 okt)

t

tabula oeconomica = hustavlan

taverna = värdshus, krog

taxa = avgift, skatt

tertia, tertio = 3:e, 3 (i årtal)

tertial = den tredjedel av tiondet som prästen skulle ha

tertio = >*pro tertio*

tesaurius, thesaurius = skattmästare

tesis = lärosats, påstående som ska bevisas

test. = förkortning av >*testis, testes*

testamen|te -tum = äv. gåva till kyrkan vid dödsfall i familjen

testator = testamentsupprättare

testes baptismi = dopvittnen

testes, testis = vittnen, faddrar

testimonium = vittnesutsaga; vitsord, intyg

tetanus = stelkramp

Thomæ ap. = Tomas, 'Tomedag', 'Tomasmäss' (21 dec)

Thomæ de Aquino = 7 mars

Thomæ diem = 'tomasmäss' (21 dec)

Thomæ ep. (Cantuar.) = 29 dec

Tiburtii (et Valeriani) m. = (tiburtiusda-gen - då björnen går ur idet) 14 april, även "första sommardagen" - den dag som sommarhalvåret träder in

Tiburtii m. = (föga känd) 11 aug

timidus = blyg, försagd, försynt

titularis = titulär

titulus = tilltalsord som i brev ersätter titel och namn

topografi = detaljbeskrivning, av terräng-förhållanden, bebyggelse, etc. äv. kroppsl. utseende

totum duplex = stor kyrklig helgdag (se även *soleenne, solemnum, etc.*)

trans- = 'över'

Transfiguratio domini = kristi förklaring (6 augusti) [efter reformationen på 7:e sö. e. Trefaldighetsdagen]

Translatio|nis = skrinläggning, överförande av ett helgons relikier från graven till ett skrin eller annat förvaringsrum.

Innan påvlig kanonisation blev regel, var trans-lationen det gänse sättet att offentligt god-känna en helgonkult.

Helgonets transla-tionsdag (se nedan) kunde få sin plats i kalendern och inte sällan förtränga döds-dagen som

firningsdag. *Translatio Bir-gitte vid.* = 28 maj; *T. Brynolphi ep.* = 16 aug; *T. Erici regis m.* = 24 jan; *T. Eskilli ep. m.*

= 6 okt; *T. Henrici ep. m.* = 18 juni (i Finl.).

trecentesimo = 300 (i årtal)

tricesimo = 30:e, 30 (i årtal)

trigemini = trillingar

trimestris = tre månader, kvartal

trinitatis = treenigheten, 'fadern, sonen och den helige anden', trefaldighetssöndagen

Trium regum = tre kungar (6 jan)

trivial = vanlig, öppen, hörande till gatan

tumulatus -ta -ti = begravnen, begravna

tutor = beskyddare, förmyndare, kyrkovärd

tyfus = nervfeber

u

uber = fruktbarhet, ymnighet, rikedom, etc.

Udalrici = 4 juli

ulnarum = famn|ar

ultimus = 'den siste'. I en magisterpromotion är den mest meriterade >*primus* och promoveras först, den näst bästa promoveras sist och kallas ultimus.

undecim milium virgi = 11 000 jungfrur [*XIM Virgines*] (21 oktober)

unicus -a = enda

urban = belevad, vänlig och behaglig; storstadsmässig, världsvan

Urbani pp. m. = (påven Urbans martyrdöd) 25 maj

urbanus = stadsbo

Ursulae, S:tæ (et soc.) = 11 000 jungfrur (21 okt)

usus = bruk, användning

ut supra = som ovan

uterini = härstammande från samma moder, halvsyskon

uxor = maka, hustru; fästmö, älskarinna

uxorius = som tillhör eller gäller hustrun

v

V = (romersk siffra) 5 (fem)

v. = >*virginis, virginium* (efter helgon-namn) jungfru(r) [och helgon]

vaccination = (fr. *vaccinus* ko) skydds-ympning mot kopporna

Valentini m. = 14 febr

variola = smittkoppor

variolation = skyddsympning, gammaldags vaccination

Vedasti et Amandi ep. = 6 febr

venerandus = ärevördig

veneris dies = fredag

venia = av biskop meddelat tillstånd för en ej prästvigd att predika i kyrkan

ver, vere, vernalis = (om) våren

versus = mot, emot

vertus = vänster

vesania = vanvett, raseri, sinnessjukdom

vice preces = domprost

vicesimo = 20:e, 20 (i årtal)

vid. = >*vidua/vidue* änka (och helgon)

vide = se (hänvisning i text)

vidi = sett, granskat, "gillas"

vidimera = bevittna, bestyrka

viduus, vidua = änklings, änka

Vigilia = afton (=dagen före) *följt av annat ord: se ordet efter Vigilia!*

VII-bris = 'septembris', september

VIII-bris = 'octobris', oktober

Vincentii m. = 22 jan

Vincula Petri = Petri fängsel (1 aug)

virginis = jungfru (och helgon)

virginum = jungfrur

virgo = ungmö, jungfru, oskuld

virgo honesta = kysk jungfru

viridium = grönskande, blomstrande; *dies viridium* 'Första sommardagen', infaller på Tiburtiusdagen den 14 april.

visitation = besök för granskning, besiktning, kontroll

Visitationis Mariæ = Marie besökelses dag (2 juli)

vita = liv, levnadslopp

Vitalis et Agricolæ m. = 27 nov

Vitalis m. = 28 april

Viti et Modesti m. = 15 juni

vitricus = styvfader

vocem jucundiatis = 5:e söndagen e påsk

volontarius = frivillig

vomera = kasta upp, spy, kräkas

Walburgis, Walpurgis = Valborg (1 maj)

Wenceslai reg. m. = 28 sept

x

X = (romersk siffra) 10 (tio)

X-bris = 'decembris', december

XIM Virgines = 11 000 jungfrur (21 okt.)

XM milities mart. = tiotusen legoknektar (22 juni)